

**Тит Макиј Плаут. *Трговец, Менехми, Скржавец,
Заробеници*. Превод на *Трговец, Менехми и Скржавец*
Миле Богески, препев на *Заробеници* Маргарита
Бузалковска-Алексова. Евро-Балкан Пресс, 2003.**

Даниела Тошева
Студент на постдипломски студии
Институт за Класични Студии
Филозофски факултет, Скопје

Задачата што пред себе ја има преведувачот на дело од антички автор е навистина голема одговорност, затоа што од него не се бара само да биде доследен на оригиналот и буквално да го пренесе на сопствениот јазик, туку и способност да му пренесе на современиот читател текст што претставува книжевно уметничко дело и при тоа пренесување на оригиналот во современ јазик да води сметка истото да остане книжевно уметничко дело со истата привлечност што ја има кога се чита во оригинал.

Познато е за Плаут (римски комедиограф од II век ст. ера) дека ја користел оваа творечка постапка, а имено преведување на грчките оригинали на латински јазик. Како што кажува и самиот Плаут во пролозите тој се смета себеси за преведувач на грчките оригинали. Меѓутоа, тоа што го правел Плаут не соодветствува на претставата за превод што ја има современиот човек; Плаут правел преработка на грчките оригинали, имајќи ја предвид римската публика и нејзините афинитети. Типот на комедија што ја пишува Плаут се нарекува *comodia palliata*, затоа што претставува преработка на новоатичката комедија, чии претставници се Мајнандар, Филемон, Дифил, и глумците биле облечени во грчки наметки (*pallia*), наспроти *comodia togata*, што се јавува истовремено со *palliata*, но обработува домашни теми и глумците се облечени во римска тога. Причината зошто Плаут прави преработка, а не доследен превод на грчките оригинали е заради тоа што моделот на новоатичката комедија, чијшто хумор е фин и се базира на подразбирање, не би го задржал вниманието на римската публика која тежнела кон спектакли. Станува збор за публика која не била образована и немала книжевна традиција како грчката публика. Тоа била публика која можела да го напушти гледалиштето заради некаков акробат или боксер, како што кажува Терентиј во прологот на комедијата *Свекрва (Несура)*. Иако темите и мотивите што ги користи се истите од новоатичката комедија, понекогаш Плаут, а и неговите современици, за да ги интензивираат случувањата во комедијата се служеле со постапката контаминација, што претставува комбинирање на две или повеќе грчки комедии за да се состави една римска од нивните најефективни делови.

Плаутовите комедии како преработка на новоатичката комедија обработуваат теми од секојдневниот живот, чиешто дејство се одвива во некој грчки град, а и имињата на ликовите остануваат грчки. Тоа се најчесто приказни за сентименталната љубов што не може да се реализира, а ликовите се типизирани како скржав старец, подводација,

хетера, заљубено момче, паразит итн. Во комедијата *Трговец* (*Mercator*), што претставува преработка на Филемоновата истоимена комедија "Emporoi", како што кажува Плаут во прологот, заплетот настанува поради љубовното соперништво меѓу таткото и синот. Комедијата *Менехми* (*Menaechmi*) е приказна за близнаците, што е омилена тема на новоатичката комедија, заради заплетот и забуните што настануваат поради сличноста на браќата. За комедијата *Скржавец* (*Aulularia*), се претпоставува дека е преработка на Мајнандровите комедии *Хидрија* и *Богатство*; тоа е комедија за стариот скржавец што го чува постојано своето грне со злато и заради неговата скржавост е оневозможено да се оствари љубовта меѓу неговата ќерка и едно момче. Додека комедијата *Заробеници* (*Captivi*) обработува нешто посентиментална тема како што кажува и Плаут во прологот дека се разликува од претходните, затоа што е *comedia sine mulieribus* (комедија без жени). Ги нема вообичаените ликови: проститутка, обљубена жена и подметнато дете. Тоа е приказна за старецот што ги изгубил двата сина во заробеништво; едниот син го изгубил како дете зашто бил украден и продаден како роб, а другиот син го загубил како постар, кога бил заробен во една војна. Преку низа комични ситуации комедијата завршува среќно, а носител на елементарниот хумор е паразитот со своите досетки. Поради ова *Заробеници* е една од ретките "примерни" комедии.

Плаут се здобил со популарност уште во текот на животот, а доказ дека неговата популарност се одржала и по смртта се речиси целосно сочуваниите 20 комедии. чиј број според некои извори бил 130. Неговото влијание врз европската книжевност е навистина големо. Сега, за прв пат имаме можност да читаме комедии од овој голем сценски мајстор преведени од латински на македонски јазик во издание на Евро-Балкан Пресс.

Комедиите *Трговец*, *Менехми* и *Скржавец* претставуваат прозен превод на латинскиот оригинал пишуван во јамбски сенар, со што му се оневозможува на современиот читател да ја почувствува разиграноста на метарот во кој оригинално биле изведувани комедиите и со тоа ја губат својата привлечност. Заради тоа што преводот е прозен, нормално, стиховите не се обележани по број. Што се однесува до самиот превод, во практика на преведувачите на дела од класичните јазици е да се користи класичната транскрипција на имињата, што во овие три комедии не е применето. Тоа пред сè се однесува на комедијата *Менехми*, чијшто оригинал е *Menaechmi* и класичната транскрипција треба да биде *Менајхми*. Комедијата *Скржавец*, го нема истоимениот наслов од оригиналот, односно *Скржавец* не е соодветниот превод за насловот на комедијата *Aulularia*, што би значело *Комедија за грнето*.

Преводот на комедијата *Заробеници* (*Captivi*) може да го носи името препев, затоа што преведувачот се обидел да ни ја пренесе Плаутовата разиграна мисла во ритамот што соодветствува на оригиналот, користејќи ја притоа класичната транскрипција на имињата и одбележувајќи ги стиховите со број.

И преводите на Миле Богески и препевот на Маргарита Бузалковска-Алексова содржат коментари во текстот со што му се овозможува на читателот да го консумира текстот без нејаснотии.